

yorsa “sîn” in “sâd” a dönüşmesi işlektir. سُلُجْ → سُلُجْ، سَقْتُ → سَقْتُ (Sîbeveyhi, IV, 117, 129, 133, 478; İbnü's-Serrâc, III, 431). Aslı “sids” olan “sitt” sayısında “dâl” in ve “sîn” in “tâ” ya (ت) dönüşmesi şâz bir olgudur. “Sîn” deki sürekli, kesintisiz ve kaygan ısıklı ses ilk harfi sîn sesi olan fiil köklerinde hareket, talep ve yayma, sonu sîn olanlarda gizlenme, istikrar, zayıflık ve incelik şeklinde özetlenebilecek anlam yansımalarına sebep olmuştur (Hasan Abbas, s. 110-114).

Sîn ve sâd sesleri sadece incelik-kalınlık yönünden birbirinden ayrılan çok yakın sesler olduğundan, bunları içeren kelimeler gerek halk çevrelerinde gerekse kültürlü kesimde iltibaslara yol açmış, bu amaçla bazı eserler telif edilmiştir. Meselâ İbn Key-sân *el-Farâk beyne's-sîn ve's-şâd* 'ı kaleme almıştır (eserden bir parça TSMK, Koğuşlar, nr. 1096/41'de bulunmaktadır, vr. 256^b-257^b). Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *et-Tebyîn ve'l-iktisâd fi'l-farâk beyne's-sîn ve's-şâd* adlı risâlesinde anlam değişikliğine uğramadan iki harfle de söylenen kelimeleri, her birine göre anlamı değişik kelimeleri ve yalnız sâd ile söylenen kelimeleri Kur'an ve hadisten zengin örneklerle açıklamıştır. Batalyevsî de *Zikrû'l-farâk beyne'l-aḥrûlî'l-ḥamse ve hiye'z-zâ' ve'd-dâd ve'z-zâl ve's-şâd ve's-sîn* (ذ س ص ض ظ) adlı hacimli bir eser yazmıştır (nşr. Hamza Abdullah en-Neşretî, Riyad 1402/1982).

BİBLİYOGRAFYA :

Halîl b. Ahmed, *el-Hurûf* (nşr. Ramazan Abdütevâb), Kahire 1969, s. 29; Sîbeveyhi, *el-Kitâb* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1403/1983, IV, 117, 129, 133, 433-436, 478-481, ayrıca bk. tür.yer.; İbnü's-Serrâc, *el-Uşûl* (nşr. Abdülhüseyn el-Fetîh), Beyrut 1405/1985, III, 424-426, 429, 431-432; Müberrred, *el-Mukteḍab* (nşr. M. Abdülhâlik Uzeyme), Beyrut 1384/1964, I, 193, 225-226; Ebû't-Tayyib el-Lugavî, *Kitâbû'l-lbdâl* (nşr. İzzeddin et-Tenûhî), Dimaşk 1379/1960, II, 154-219, ayrıca bk. tür.yer.; Saymerî, *et-Tebsîra ve't-tezkire* (nşr. Fethî Ahmed Mustafa Aliyüddin), Dimaşk 1402/1982, II, 951-952, 957; İbn Cinnî, *Sırru şinâ'ati'l-i'râb* (nşr. Hasan Hindâvî), Dimaşk 1405/1985, I, 46, 47, 60, 62, 155-156, 199-205; II, 741-742; İbn Sînâ, *Meḥâricü'l-hurûf* (nşr. ve trc. Pervîz Nâtil Hânlerî), Tahran 1333, s. 16-17, 22, 26, 39, 40, 43, 45; Mekki b. Ebû Tâlib, *er-Ri'âye* (nşr. Ahmed Hasan Ferhât), Dimaşk 1394/1974, s. 185; Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *et-Tebyîn ve'l-iktisâd fi'l-farâk beyne's-sîn ve's-şâd* (nşr. Ali Hüseyin el-Bevvâb, *el-Mevrid*, XV/1, Bağdad 1986 içinde), s. 97-180; Gânim Kaddûrî Hamed, *ed-Dirâsâtü's-şavtiyye 'inde 'ulemâ'l-t-tecvîd*, Bağdad 1406/1986, s. 125, 314-316, ayrıca bk. tür.yer.; Hasan Abbas, *Ḥaşâ'isü'l-hurûf fi'l-'Arabîyye ve me'ânihâ*, Dimaşk 1998, s. 110-114; F. C. de Blois, “Sin et Shin”, *El²* (Fr.), IX, 639-640.

İSMAIL DURMUŞ

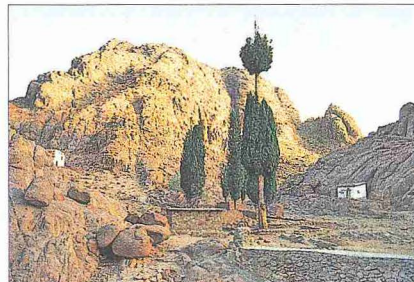
SİNÂ (سیناء)

Hız. Mûsâ'ya Tevrat'ın verildiği dağ.

Aynı adı taşıyan yarımada'nın güneyinde bulunan dağla özdeşleştirilen Sînâ yahudi, hristiyan ve İslâm geleneklerinde Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ın verildiği yer olarak kabul edilir. Sînâ isminin Bâbil ay tanrısı Sin'den, dağın bulunduğu bölgenin Mısır sınırındaki Sin / Sun adlı kasabadan veya “yanan çalılık” anlamındaki İbrânice senehten geldiği şeklindeki görüşlerden ilki daha fazla kabul görmüştür. Ahd-i Atîk'te Sînâ dağı (Çıkış, 19/11; Levililer, 7/38; Sayılar, 3/1; Tesniye, 33/2; Nehemya, 9/13), Tanrı'nın dağı (Çıkış, 4/27; 18/5; Mezmurlar, 68/15), İbrânice “kuruluk, kuraklık” mânasındaki hrb / v kökünden Horeb / v (Çıkış, 33/6), (Tanrı'nın) Horeb / v'deki dağı (Çıkış, 3/1, 17/6; Tesniye, 1/6; 4/10; I. Krallar, 19/8; Malaki, 4/4), Paran dağı (Tesniye, 33/2; bk. FÂ-RÂN) ve sadece dağ (Çıkış, 19/2, 3; 24/4) şeklinde ifade edilmiştir. Sînâ ve Horeb'in iki farklı dağ veya aynı sırada iki tepe olduğu, birincisinin bölgeyi, ikincisinin tepeyi tanımladığı ya da bu iki ismin tek bir dağ için kullanıldığı yolunda görüşler de ileri sürülmüştür (JE, XI, 381; Ejd., XIV, 1597).

Coğrafi konumuyla ilgili farklı görüşlerin yer aldığı Sînâ dağı, IV. yüzyılda Bizanslı rahipler tarafından Sînâ çölünün güneyinde Saint Catherine Manastırı yakınlarındaki Cebelimûsâ ile özdeşleştirilmekle beraber bunu destekleyecek delil bulunmamaktadır (Schwart, s. 646). Sînâ vahiyiyle ilgili rivayetlerde volkanik patlama tasvirlerinin bulunduğu, ancak yarımada da bilindiği kadarıyla hiçbir volkanik faaliyetin gerçekleşmediğinden hareketle dağın Arap yarımadasında olabileceği şeklinde XIX.

Sînâ dağı

yüzyıla ait görüş de Ahd-i Atîk'te söz konusu vahiy esnasında herhangi bir volkanik patlamadan bahsedilmediğinden (Çıkış, 19/7-25; 24/13-18), ikna edici bulunmamıştır. Dağın yeri İsrâiloğulları'nın Mısır'dan çıkış güzergâhıyla da alâkalandırılmıştır. Çıkış yolunun Sînâ yarımadasının kuzeyinden geçtiğini kabul edenler Sînâ dağını Cebelhalâl, Cebelyaallak veya Cebelmağara ile, ortasından geçtiğini iddia edenler Cebelsinbiş ile ve güzergâhın güneyden seyrettiğini ileri sürenler de Cebelsirbâl, Cebelimûsâ, Cebelcatherine ve Cebelumşomar gibi dağlarla özdeşleştirmişlerdir. Yahudi geleneğinde dağın yeriyile ilgili bir bilgi bulunmadığı ve Rabbânî kaynakların Tevrat'ın vahyedildiği mekândan çok muhtesasiyle ilgilendiği görülmektedir. Vahye mekân olması sebebiyle dağ ve civarına belli bir kutsiyet atfedilmiş olmakla birlikte dinî ziyaret yeri haline getirilmemiştir. Tanrı'nın dağı diye isimlendirilmesi sebebiyle dağın Mûsâ döneminden, hatta İbrânîler'den önce muhtemelen Sâmi tanrılarının birine adanmış bir ibadet mekânı olduğu kabul edilmiştir (Ejd., XIV, 1598-1600; Schwart, s. 646).

Ahd-i Atîk'te Sînâ dağı ilk defa Rab Yahova'nın Mûsâ'ya yanan çalılıkların ortasından, “Kavmini Mısır'dan çıkardığında bu dağ üzerinde Tanrı'ya ibadet edeceksin” diyerek onu görevlendirdiği bölümde (Çıkış, 3/12) zikredilmektedir. İsrâiloğulları Mısır'dan çıkışlarının üçüncü ayında Sînâ çölüne gelmiş ve dağın karşısına konaklamışlardır (Çıkış, 19/1-2). Tanrı, Mûsâ'ya ahde bağlı kalmaları halinde İsrail'i kendine has kavim yapacağını bildirmiş (Çıkış, 19/3-6), İsrâiloğulları da Tanrı'nın emirlerini yerine getireceklerine dair söz vermişlerdir. Bunun üzerine Tanrı, Mûsâ'ya ve kavmine üçüncü gündeki buluşu için hazırlanmalarını emretmiş, üçüncü günün sabahı gök gürlemeleri, şimşekler, dağ üzerinde koyu bir bulut olmuş ve çok kuvvetli bir boru sesi duyulmuş, ordugâhtaki bütün kavim titremiştir (Çıkış, 19/7-25). Tanrı, Mûsâ'ya orada on emirle İsrâiloğulları'nın uyması gereken dinî hükümleri bildirmiştir (Çıkış, bab 20-23). Tanrı tarafından Mûsâ'ya sözlü olarak bildirilen bu emirler iki taş levhanın her iki tarafına oyularak yazılmıştır (Çıkış, 24/12-18; 31/18; Tesniye, 5/1-22). Mûsâ dağdan indiğinde kavminin buzağıya taptığını görünce öfkesinden levhaları kırmış (Çıkış, 32/19; Tesniye, 9/17), bunun üzerine Tanrı ona tekrar iki taş levha hazırlamasını ve Sînâ dağına gelmesini buyurmuştur. Mûsâ sabah erken-

den dağa çıkınca Rab ona söylediklerini levhalara yazmasını emretmiş ve İsrail'le bu sözlerle göre ahid yaptığını bildirmiştir. Mûsâ, hiçbir şey yemeden ve içmeden Rab ile kırk gün kırk gece kaldıktan sonra Sînâ dağından iki levha ile inmiş ve Rabb'in emrettiklerini kavmine aktarmıştır (Çıkış 34/27-35; ayrıca bk. ON EMİR). Daha sonra bütün bu emir ve öğretileri bir kitap halinde yazmıştır (Tesniye, 31, 9, 24; ayrıca bk. TEVRAT).

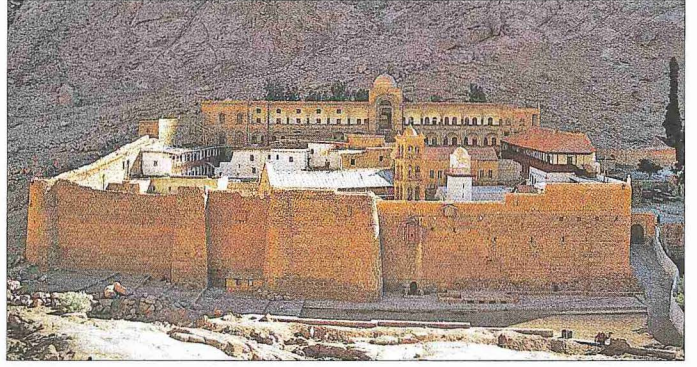
Rabbânî literatürde bu dağın Tanrı'nın dağı, Başan, Gavnunim, Horev ve Sînâ olmak üzere beş isminin bulunduğu belirtilmiş, ayrıca orijinal isminin Horev olduğu, Tanrı'nın buradaki yanan çalılıkta Mûsâ'ya görünmesinden sonra Sînâ adını aldığı ileri sürülmüştür. Bir rivayete göre yeryüzündeki dağlar, Tevrat'ın kendi üzerlerinde vahyedilmesi için aralarında tartışmışlardır, ancak üzerinde puta tapılmayan tek dağ olması sebebiyle Tanrı Sînâ'yı tercih etmiştir (Genesis Rabbah, 99/1). Diğer bir rivayete göre ise Sînâ tevazu göstererek bu şerefe lâyık olacak kadar yüksek olmadığına düşünmüş ve Tanrı da bunun üzerine onu seçmiştir (Numbers Rabbah, 13/3).

Mişna'da, Mûsâ'nın yazılı Tevrat'tan başka sözlü Tevrat'ı da (öğreti) Sînâ'da aldığı ve Yeşu'ya teslim ettiği, Yeşu'nun da onu kavmin ileri gelenlerine, ileri gelenlerin peygamberlere, peygamberlerin de büyük meclis üyelerine aktardıkları ifade edilmiştir (Aboth, 1/1). Tanrı'nın Mûsâ'yı ikinci defa Sînâ'ya çağırması ve, "Taş levhalarını, yazdığın şeriat ve emirleri öğretmek için onları sana vereceğim" şeklindeki ifadesi hakkında (Çıkış, 24/12) Talmud'da "taş levhalar" on emir, "şeriat" Tevrat, "emirler" Mişna, "yazdığın" Neviim ve Ketubim kitapları, "öğretmen için" Gemara (Talmud) anlamına gelmektedir şeklinde bir yorum yer almaktadır (Berakoth, 5^a). Bu doğrul-

Saint Catherine Manastırı'nın Arapça kitabesi

Sînâ'da
Saint Catherine
Manastırı

tuda yahudi kutsal metni (Tanah) dışında yüzyıllar boyu sözlü olarak aktarıldığı kabul edilen Mişna ve Talmud literatürü de "sözlü Tevrat" adı altında vahiy kaynaklı görülmektedir (bk. TALMUD).

Kur'an-ı Kerim'de Sînâ, "dağ" anlamındaki tûr kelimesiyle birlikte Tûriseynâ (el-Mû'minûn 23/20) ve Tûrisinîn (et-Tîn 95/2) şeklinde iki defa geçmekte olup tûr kelimesi yalnız kullanıldığında (et-Tûr 52/1) Sînâ dağını tanımlamaktadır (Abdülbâki, el-Mu'cem, "et-Tûr" md.). İslâm âlimleri, dağın yarımada'daki konumuyla ilgili bilinen görüşleri (Mısır ile Eyle arasında bir dağ, Cebelfilistin) aktarmakla birlikte daha çok Sînâ vahyinin mesajı üzerinde durmuşlardır (Sinanoğlu, sy. 2 [1998], s. 15-18; EI², X, 663-664). Kur'an'da Sînâ vahyi bazı sûrelerdeki atıfların dışında ana hatlarıyla ve Ahd-i Atîk'e nisbetle daha kısa olarak Bakara, A'râf ve Tâhâ sûrelerinde yer alır; A'râf sûresindeki anlatım daha ayrıntılıdır (7/140-155). Kur'an'da Allah Sînâ'ya yemin etmektedir (et-Tûr 52/1; et-Tîn 95/2). Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmek istemesi üzerine Allah bu dağa tecelli etmesi ve dağ parçalanmıştır (el-A'râf 7/143). Allah, Mûsâ'ya dağın sağ tarafından seslenmiş (Meryem 19/52; Tâhâ 20/80; el-Kasas 28/29, 46), İsrâiloğulları'ndan söz almak için dağ üzerlerine kaldırılmış (el-Bakara 2/63, 93; en-Nisâ 4/154; el-A'râf 7/171), burada yetişen ağaç methedilmiştir (el-Mû'minûn 23/20; Encyclopaedia of the Qur'an, V, 28-30; ayrıca bk. DAĞ). Diğer bir âyette ise peygamberlerine karşı gelmelerinden dolayı Allah'ın İsrâiloğulları'nı çölde kırk yıl dolaşmaya mahkûm ettiği bildirilmiştir (el-Mâide 5/26). Âyette "dolaşma" karşılığında kullanılan "yetihûn" fiilinden hareketle Mısır ile Filistin arasındaki bu bölge İslâm kaynaklarında Tih olarak isimlendirilmiştir (EI², X, 480).

BİBLİYOGRAFYA :

Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. M. Abdüsselâm Şâhin), Beyrut 1424/2003, I, 610; III, 176; Yâkût, *Mu'cem'ül-büldân*, III, 300; *The Pentateuch and*

Rashi's Commentary: A Linear Translation into English (trc. A. Ben Isaac – B. Sharfman), New York 1949, II, 286; G. A. Smith, *The Historical Geography of the Holy Land*, London 1973, s. 361; L. H. Grollenberg, *The Penguin Shorter Atlas of the Bible* (trc. M. F. Hedlund), New York 1978, 103-110; L. Jacobs, *The Jewish Religion: A Companion*, Oxford 1995, s. 470-471; Mustafa Sinanoğlu, "Eski Ahid ve Kur'an-ı Kerim'de Sînâ Vahyi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, İstanbul 1998, s. 1-22; M. Seligsohn, "Sinai Mount (Biblical Data)", *JE*, XI, 381-382; O. Lipschitz, "Sinai, Mount", *EJd.*, XIV, 1597-1600; E. Honigmann, "al-Tih", *EI²* (İng.), X, 480-481; a.mlf. – [C. E. Bosworth], "al-Tûr", a.e., X, 663-664; B. J. Schwartz, "Sinai, Mount", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion* (ed. R. J. Z. Werblowsky – G. Wigoder), New York 1997, s. 646; I. Şahîd, "Sinai", *Encyclopaedia of the Qur'an* (ed. J. D. McAuliffe), Leiden 2006, V, 28-30.

MUSTAFA SİNANOĞLU

SİNÂD (السناد)

Revî harfinden önceki
harf veya hareketlerin
farklı gelmesi şeklinde oluşan
kafiye kusurları
(bk. KAFİYE).

SİNAGOG

Yahudilik'te ibadet,
din eğitimi ve cemaat işleri için
ayrılan yer veya bina, havra.

Yunanca kökenli bir kelime olan *sina-gogun* (sunagoge) ilk defa Helenistik yahudiler tarafından İbrânice'de "cemaat, cemiyet, meclis" gibi anlamlara gelen *kahal*, *kehila* veya *keneset* kelimeleri karşılığında kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak sinagogu tanımlayan İbrânice standart kelime *bet ha-keneset*tir. "Toplanma evi, cemaat evi" mânasındaki bu kelime müslümanlarda caminin karşılığını oluşturmaktadır. Muhtemelen bu kelimenin kökeni de Ârâmice *be kenıştadan* gelmektedir. Zira